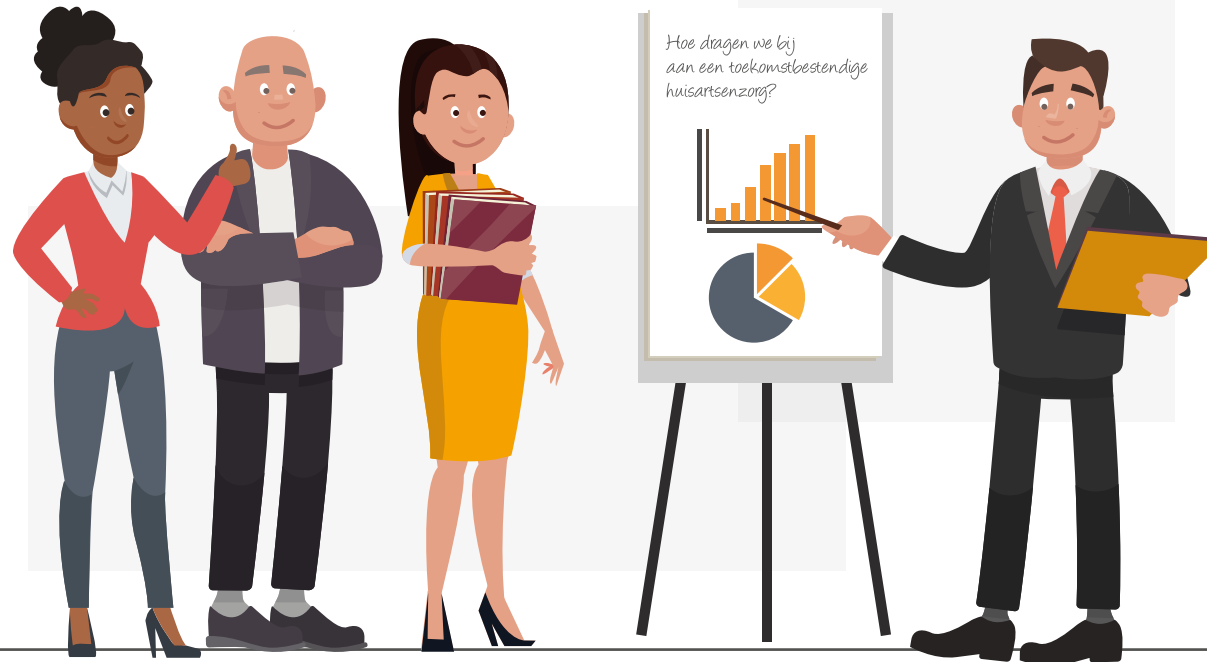

Zicht op regionale capaciteit en arbeidsmarktfragmenten huisartsenzorg

Hoe dragen we bij aan een toekomstbestendige huisartsenzorg? Een vraag die SSFH, Transvorm en Robuust ieder vanuit hun eigen perspectief bezighoudt. Tevens een vraag die pas beantwoord kan worden wanneer er een juist inzicht is in de veranderende zorgvraag van patiënten, de inzet van de verschillende professionals werkzaam in het huisartsteam en de knelpunten die zich (gaan) voordoen in vraag en aanbod van deze professionals. Daarbij is ook van belang om zicht te krijgen op het aantal mensen dat opgeleid wordt voor de huisartsenzorg.

SSFH, Transvorm en Robuust besloten hun krachten te bundelen en hebben Nivel en Prismant de opdracht gegeven om in de zomer van 2018 uitvraag te doen bij huisartsenpraktijken, zorggroepen, huisartsenposten en het onderwijs. Het onderzoek werd uitgevoerd in een achttal pilotregio's: Zuidoost-Brabant, West-Brabant, Midden-Brabant, Noordoost-Brabant, Rotterdam Rijnmond, Groot Amsterdam, Zaanstreek-Waterland en Zeeland.

In deze rapportage leest u de uitkomsten van dit onderzoek. Het is bedoeld als startpunt om met de regionale stakeholders (gezondheidscentra, zorggroepen, huisartsenposten, LHV kring, ROS, regionale werkgeversorganisatie, zorggroepen, gemeenten, onderwijs, etc.) in gesprek te gaan over de regionale arbeidsmarkt huisartsenzorg en knelpunten op te lossen met een gezamenlijke aanpak. Zowel SSFH als Robuust zetten zich in voor het structureel beschikbaar hebben van data op regionaal niveau ter ondersteuning van deze gesprekken.

Toelichting op onderzoeksmethoden

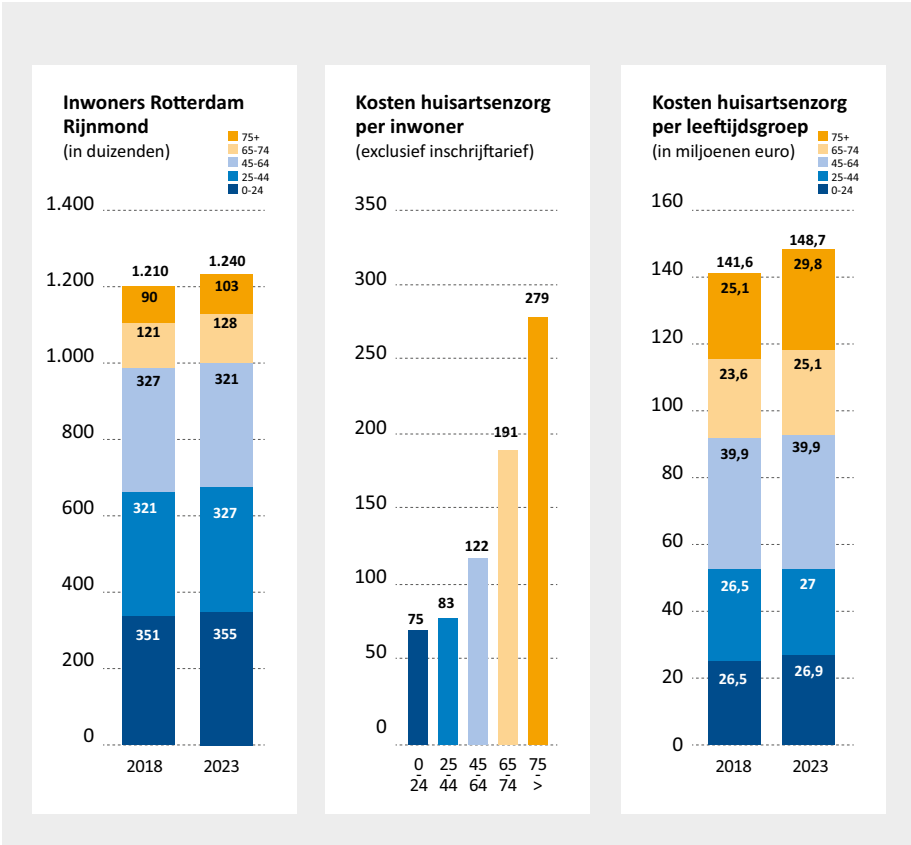
Deze factsheet is grotendeels gebaseerd op een enquête uitgezet onder huisartsenpraktijken in de regio Rotterdam Rijnmond waarbij een respons van 26% is behaald. Deze respons is gewogen naar praktijkvorm (solo- duo- of groepspraktijk), zodat deze verhoudingen hetzelfde zijn als in de populatie. De praktijk-enquêtes zijn door één persoon ingevuld. De antwoorden, vooral wat betreft ervaringen en inschattingen, zijn dus vanuit het perspectief van deze persoon. Hierdoor weerspiegelen ze mogelijk niet de opvattingen van iedereen binnen deze praktijken en instellingen.

Daarnaast is de factsheet gebaseerd op data verzameld onder de huisartsenpost in Rotterdam Rijnmond, het Albeda College, Zadkine, Da Vinci College en Breederode Hogeschool. De prognoses zijn onder meer gebaseerd op zorggebruik cijfers van Vektis en de personeelsgegevens vanuit het pensioenfonds huisartsen en het pensioenfonds Zorg en Welzijn.

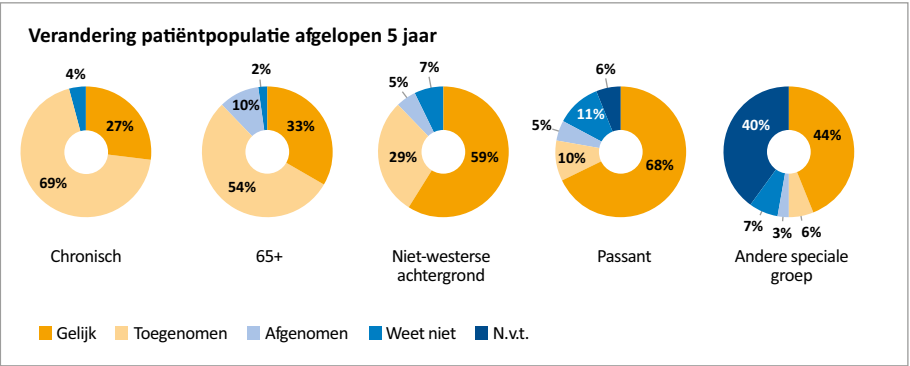
Voor een volledige beschrijving van de in dit onderzoek gebruikte methoden, zie de methodologische verantwoording www.nivel.nl/sites/default/files/bestanden/factsheethuisartsenzorg.pdf

De vraag naar huisartsenzorg in Rotterdam Rijnmond

Voor een toekomstbestendige huisartsenzorg is het belangrijk om te weten hoe de vraag naar zorg zich zal gaan ontwikkelen. Dit wordt voor een groot deel bepaald door de bevolkingsontwikkeling. Het totaal aantal inwoners in Rotterdam Rijnmond zal tot 2023 groeien met 2,4% van 1.210.000 naar 1.240.000. De leeftijdscategorieën 0-24 en 25-44 jaar zullen iets groter worden en de categorie 45-64 jaar iets kleiner, terwijl de groep 65-74 jaar zal groeien met 5,8% en de groep 75+ zelfs met 20,2%. De gemiddelde kosten per inwoner aan huisartsenzorg (exclusief de kosten van het inschrijftarief) zijn hoger voor de oudere groepen: de groep 75+ kost per inwoner gemiddeld ruim drieënhalve maal zoveel als de groep tot 25 jaar.

Bron: Vekts en Primos; bewerking Prismant

Bron: praktijkenquête

Op basis van de veranderende samenstelling van de populatie is de te verwachten stijging van het gebruik van huisartsenzorg, uitgedrukt in kosten (exclusief inschrijftarief) in de regio Rotterdam Rijnmond 5% (van €141,6 naar €148,7 mln). Deze stijging ligt hoger dan de groei van het aantal inwoners (2,4%). De samenstelling van de patiëntenpopulatie is

voor de meeste praktijken de afgelopen 5 jaar flink veranderd, wat kan leiden tot een inhoudelijke verandering van de zorgvraag. Vooral het aantal chronisch patiënten is toegenomen, net als het aantal patiënten ouder dan 65 jaar. 44% van de praktijken geeft tevens aan met seizoenschommelingen te maken te hebben, 10% zelfs in sterke mate. Vaak wordt hierbij de griep genoemd.

Het aanbod van huisartsenzorg binnen huisartsenpraktijken in Rotterdam Rijnmond

Om inzicht te krijgen in het huidige aanbod aan huisartsenzorg is met de praktijkenquête inzicht verkregen in hoeveel mensen er in de huisartsenpraktijk werken, wat de functiemix is van huisartsenteams en wat de verdeling is in 'productie' in het huisartsenteam. De toekomstige ontwikkeling in de capaciteit van huisartsenzorg is bepaald aan de hand van instroom en uitstroom. Het aantal deelnemers aan opleidingen en het aantal stage- en opleidingsplaatsen bepaalt voornamelijk de instroom, de leeftijdsverdeling van verschillende beroepen binnen de huisartsenzorg is de belangrijkste voorspeller van de uitstroom.

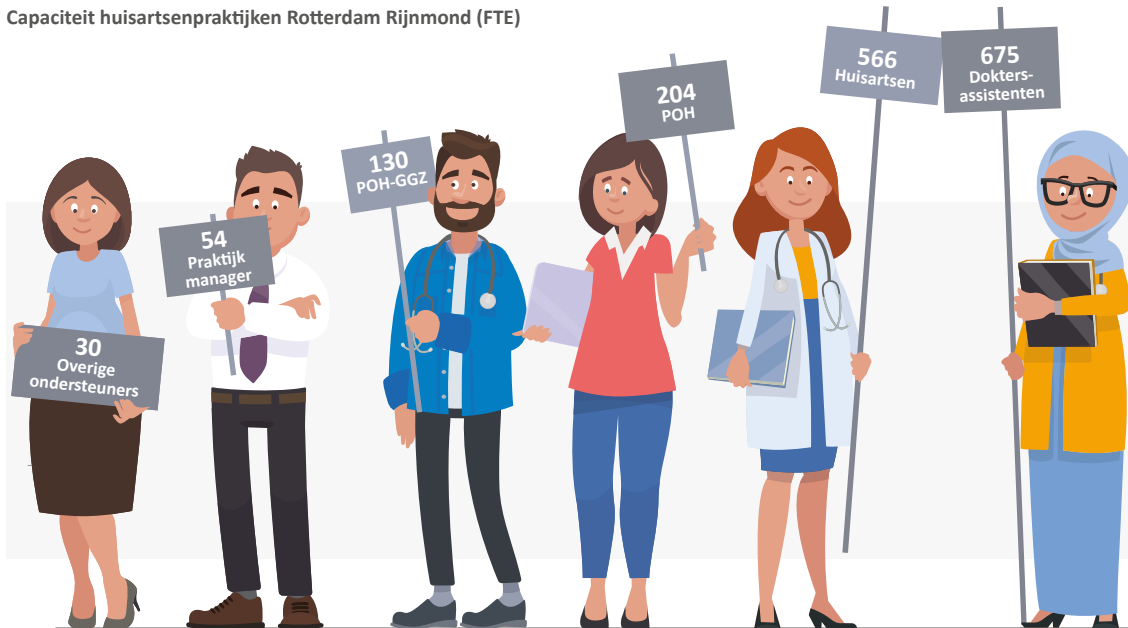
Huidige capaciteit huisartsenpraktijken

De 367 huisartsenpraktijken in Rotterdam Rijnmond hebben gemiddeld genomen een patiëntenpopulatie van 3.200 patiënten. Per 1 FTE huisarts komt dat neer op gemiddeld 2.074 patiënten. De zelfstandig gevestigde huisartsen in Rijnmond werken samen met hun collega's in loondienst en waarnemers meer dan 566 FTE (waarvan 448 FTE afkomstig van

gevestigde huisartsen, 93 FTE van waarnemers en 25 FTE van HIDHA's). Zij worden ondersteund door 675 FTE aan doktersassistenten en 334 FTE aan praktijkondersteuners. Het aantal praktijkmanagers is, gemeten naar FTE, klein. Dat geldt helemaal voor de 'overige ondersteuners' (verpleegkundig specialisten, nurse practitioners, physician assistants en sociaal psychiatisch verpleegkundigen).

In Rotterdam Rijnmond werken:
de huisartsen gemiddeld 0,77 FTE,
de POH's 0,45 FTE,
de POH-GGZ 0,24 FTE
en de doktersassistenten 0,59 FTE.

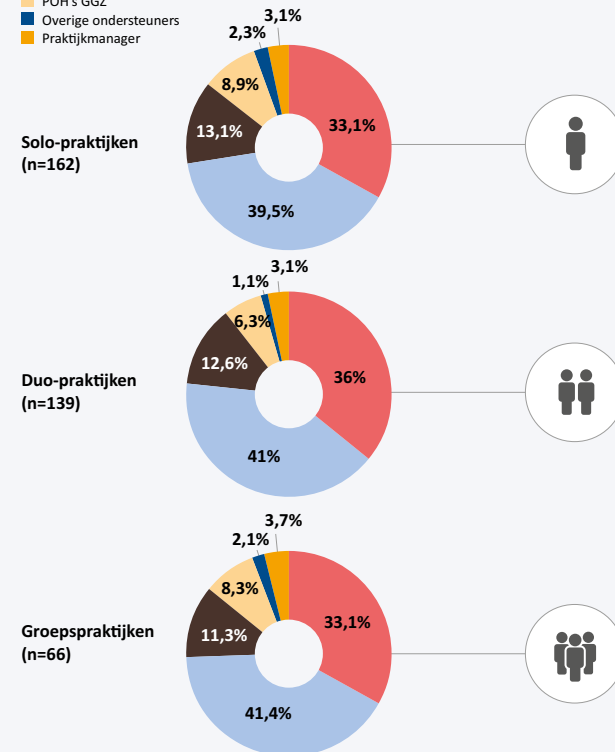
Capaciteit huisartsenpraktijken Rotterdam Rijnmond (FTE)

Van de 367 huisartsenpraktijken zijn er 162 solo-, 139 duo- en 66 groepspraktijken. De samenstelling van het huisartsenteam in FTE verschilt naar type praktijk, maar niet veel. Doktersassistenten hebben het grootste aandeel in de capaciteit in alle type praktijken maar nog het meest in de groepspraktijken (41%). In solo-praktijken hebben POH's en POH's-GGZ gezamenlijk relatief een groot aandeel van 22%.

Gemiddelde verdeling capaciteit binnen huisartsenpraktijk

- Huisartsen
- Doktersassistenten
- POH's
- POH's GGZ
- Overige ondersteuners
- Praktijkmanager

In de praktijk-enquête is ook gevraagd hoe de 'productie' van de huisartsenpraktijken verdeeld is naar functie.

Zoals verwacht wordt het grootste aandeel van de consulten uitgevoerd door de huisarts (68%). Daarnaast nemen POH's samen 18% van de consulten voor hun rekening en doktersassistenten 11%.

Opleidingen in de huisartsenzorg in Rotterdam Rijnmond

De toekomstige capaciteit aan huisartsenzorg in Rotterdam Rijnmond wordt voor een belangrijk deel bepaald door de instroom vanuit de opleidingen. Hierbij zijn stage- en opleidingsplaatsen van groot belang. Voor de doktersassistenten en praktijkondersteuners zijn deze uitgevraagd bij de opleidingsinstituten in de regio.

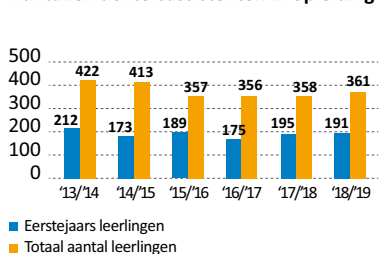
Doktersassistenten

De behoefte aan stageplaatsen neemt de laatste jaren toe als gevolg van een grotere instroom van leerlingen in zowel het bekostigd als het niet-bekostigd¹ onderwijs. Het onderwijs geeft aan steeds meer moeite te hebben om alle leerlingen een stageplaats in de huisartsenzorg of in het ziekenhuis aan te bieden. Wanneer stageplaatsen voor doktersassistenten vanuit de huisartsenzorg minder worden opengesteld aan onderwijsinstellingen

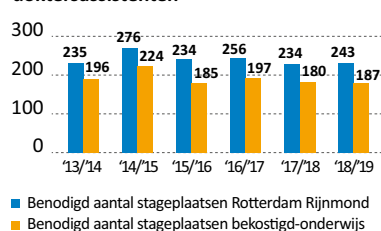
ontstaat een tekort aan stageplaatsen en daarmee zal de instroom op de arbeidsmarkt van doktersassistenten geremd worden.

Onderwijsinstellingen in Rotterdam Rijnmond geven aan dat jaarlijks 119 stageplaatsen voor doktersassistenten in de huisartsenzorg nodig zijn. De vraag naar stageplaatsen in de huisartsenzorg vanuit het onderwijs is de laatste jaren redelijk stabiel gebleven.

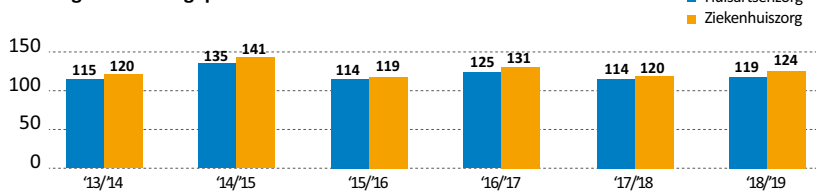
Aantallen doktersassistenten in opleiding

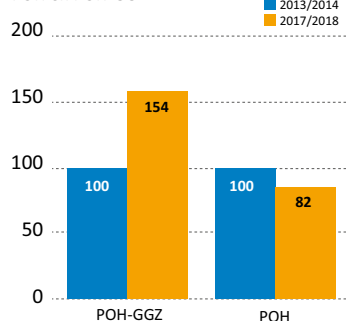
Benodigd aantal stageplaatsen doktersassistenten

Benodigd aantal stageplaatsen doktersassistenten naar branche

Landelijke ontwikkeling aantal studenten POH en POH-GGZ

Praktijkondersteuners

Voor praktijkondersteuners is de stagesituatie afwijkend ten opzichte van de doktersassistenten. Wanneer een student geen stageplaats heeft, kan niet gestart worden met de opleiding. Hierdoor is het aantal studenten altijd gelijk aan het aantal stageplaatsen. De opleiding voor praktijkondersteuner (POH en POH-GGZ) wordt aangeboden via hogescholen en zijn niet aan een regio gebonden. Hierdoor is het niet mogelijk om een hogeschool één op één aan een regio te koppelen.

Landelijk gezien is wel inzichtelijk dat het aantal studenten voor de opleiding POH-GGZ fors is toegenomen tussen 2013 en 2017. Hier staat tegenover dat het aantal studenten voor POH is afgenomen tussen 2013 en 2017. De opleidingsinstituten geven aan dat de hoofdreden hiervoor is dat klassen vaker niet door kunnen gaan wegens gebrek aan stageplaatsen. Dit is een aandachtspunt voor toekomstige instroom van praktijkondersteuners in de huisartsenzorg.

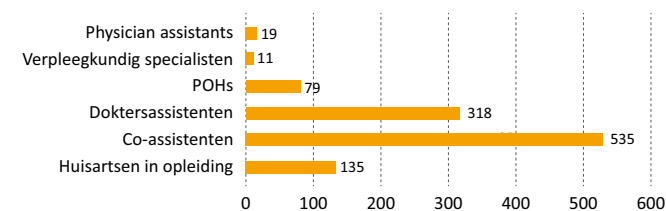
Stageplaatsen en stagiairs voor alle functies binnen de huisartsenpraktijken

De verhouding van het aantal stage- en opleidingsplaatsen naar functie komt redelijk overeen met de samenstelling van het huisartsteam naar functie; voor co-assistenten zijn de meeste plaatsen beschikbaar. De huidige bezetting van de plaatsen door stagiairs is bij vrijwel alle functies veel lager dan het aantal beschikbare stage- en opleidingsplaatsen per jaar. Een gedeeltelijke verklaring hiervoor is dat de meeste stages korter zijn dan een jaar en het aantal stagiairs is opgegeven voor de peildatum van enquëtering. Het aantal huisartsen in opleiding ligt daarentegen redelijk in de buurt van het aantal beschikbare plaatsen, wat ook geldt voor de verpleegkundig specialisten en physician assistants.

Wat betreft doktersassistenten, is voor het leerjaar 2018/2019 in theorie voldoende jaarlijkse capaciteit aan stageplaatsen in de huisartsenzorg beschikbaar. Hiervoor zagen we dat er behoefte is aan 119 plaatsen per jaar, de praktijken bieden er gezamenlijk 318 aan.

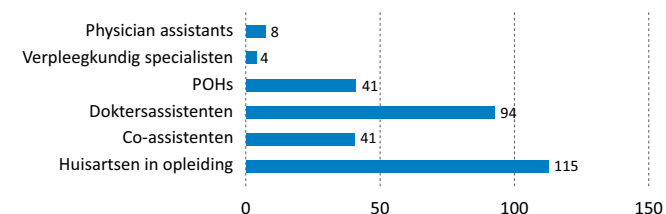
Stageplaatsen naar functietype

Gemiddeld aantal plaatsen beschikbaar per jaar binnen huisartsenpraktijken

Stagiairs naar functietype

Aantal in opleiding in de huisartsenpraktijken (peildatum mei-juni 2018)

¹ Particulier onderwijs

Aansluiting tussen vraag en aanbod in Rotterdam Rijnmond

Prognoses ontwikkeling capaciteit

Om te bepalen waar de huisartsenzorg in de toekomst knelpunten kan verwachten binnen het huisartstenteam, moet de verwachte vraag naar personeel en het verwachte aanbod van personeel met elkaar vergeleken worden.

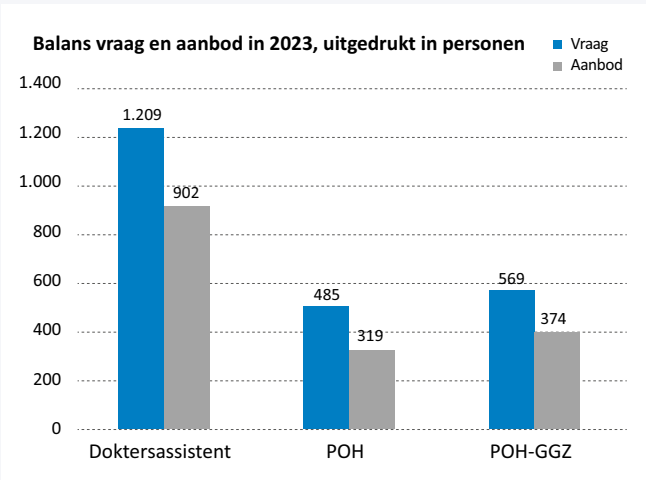
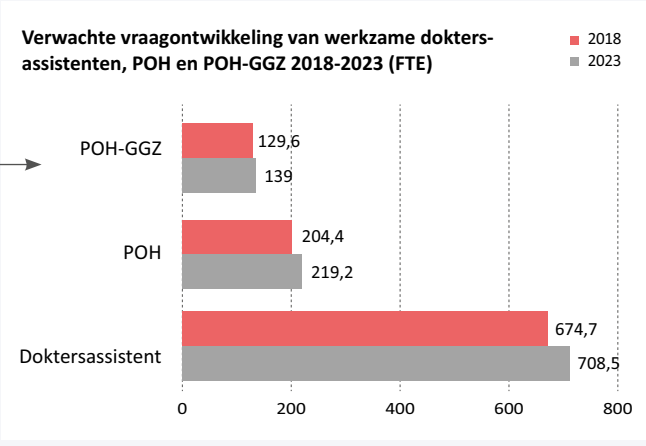
POH's en doktersassistenten

De vraagontwikkeling naar POH's en doktersassistenten in Rotterdam Rijnmond, uitgedrukt in FTE en gebaseerd op de demografische ontwikkelingen in de regio, ziet er als volgt uit:

Het benodigd aantal FTE POH en POH-GGZ zal de komende 5 jaar groeien met 7,2%, voor doktersassistenten met 5%.

De verwachte vraag naar POH's en doktersassistenten is vergeleken met het verwachte aanbod in 2023. Dit aanbod is berekend op basis van de huidige capaciteit, vermeerderd met de verwachte instroom aan gediplomeerden doktersassistenten en praktijkondersteuners in de regio én verminderd met de verwachte uitstroom door pensionering en baanwisseling. Zo ontstaat een prognose voor de aansluiting tussen vraag en aanbod, die we uitdrukken in personen.

Voor zowel doktersassistenten, POH's en POH's GGZ geldt dat vraag en aanbod in Rotterdam Rijnmond in 2023 niet in evenwicht zal zijn. Voor al deze functies laten de prognoses een flink tekort zien. Om dit op te vangen is het nodig een groot aantal personen aan te trekken en/of op te leiden.

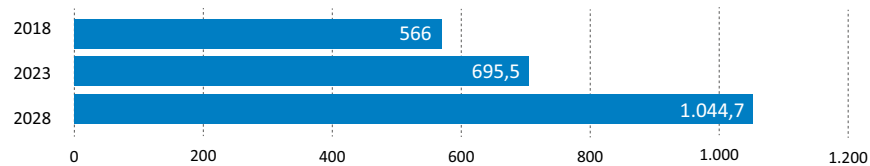

Huisartsen

Gegeven de opmerkingen die opgenomen zijn in de methodologische verantwoording kan voor Rotterdam Rijnmond met enige voorzichtigheid geschat worden wat de in- en uitstroom van huisartsen zal zijn over 5 en 10 jaar. Geschat wordt dat binnen 5 jaar 14% van de huisartsen zal uitstromen, binnen 10 jaar 25%. Dit wordt gecompenseerd door een geschatte instroom van bijna 47 huisartsen per jaar. Dit is een relatief hoog aantal door de aanwezigheid van één van de grote opleidingsplaatsen voor huisartsen (Erasmus MC). Daardoor heeft de regio Rotterdam Rijnmond potentieel een grote direct aanwas van pas afgestu-

deerde huisartsen tot zijn beschikking. Onder de aanname dat deze potentiële instroom ook in de regio werkzaam zal zijn, zou de huidige huisartsencapaciteit van 566 FTE toenemen tot 696 FTE over 5 jaar, en maar liefst tot 1.045 FTE over 10 jaar. De stijging van de capaciteit van 23% in de komende 5 jaar, zou ruimschoots voldoende moeten zijn om de groei in de verwachte zorg-vraag van 5% in dezelfde periode op te vangen. Hierbij dient echter te worden bedacht dat het grote potentieel aan nieuwe huisartsen niet allemaal emplot kunnen vinden in de regio. Er zal dus na verloop van tijd sprake zijn van vertrek en verloop.

Huidige en verwachte capaciteit aan huisartsen in Rotterdam Rijnmond in FTE (2018-2028)

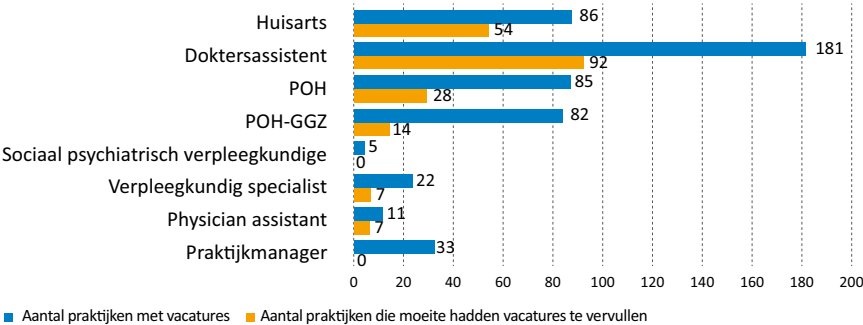
Bron: PFZW, AZW, praktijk enquête en enquête onderwijsinstellingen; bewerking Prismant en Nivel

Bron: SPH; bewerking Prismant

Huidige ervaren capaciteitsproblemen

Naast ontwikkelingen in vraag naar en aanbod van huisartsenzorg is het belangrijk inzicht te hebben in de mate waarin nu capaciteitsproblemen ervaren worden. Dit betreft openstaande vacatures, verwachte tekorten, werkdruk en patiëntenstop.

Aantal praktijken met openstaande functies afgelopen 12 maanden

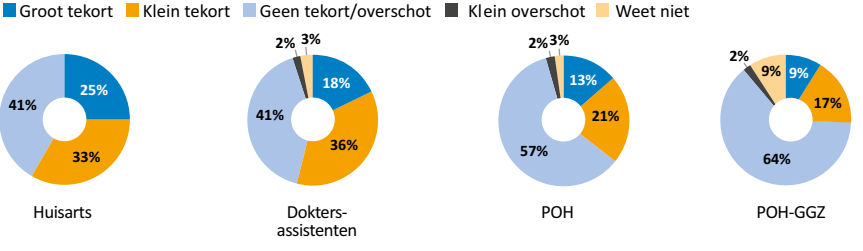

Bron: praktijkenquête

Hoewel er gezien de totale capaciteit in de regio relatief veel praktijken openstaande vacatures hadden, waren de meeste hiervan niet lastig te vervullen. De meeste moeite gaf het invullen van een vacature voor een huisarts (63%) of doktersassistent (51%). Naast vacatures in het afgelopen jaar hebben huisartsenpraktijken ook een beeld van tekorten

die in het komend jaar gaan ontstaan binnen de praktijk door bijvoorbeeld pensionering of het toenemen van vraag naar een specifiek soort zorg. Voor de toekomst verwachten huisartsenpraktijken in Rotterdam Rijnmond met name een tekort aan huisartsen en doktersassistenten.

Verwachte ervaren tekorten

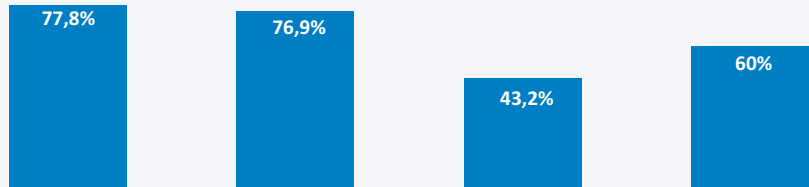

Bron: praktijkenquête

Werkdruk

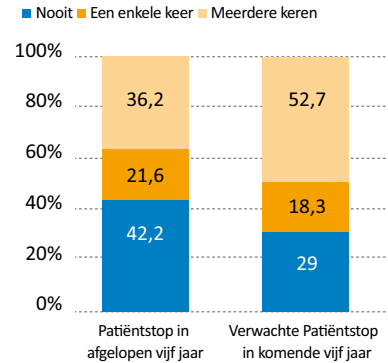
De ervaren werkdruk is groot in de huisartsenpraktijken in Rotterdam Rijnmond. Met name huisartsen en doktersassistenten ervaren een hoge werkdruk en de POH in mindere mate. De helft van de praktijken heeft te maken met (bijna) dagelijks uitlopende spreekuren en een grote meerderheid geeft aan bij ziekte van één van de collega's meteen een groot probleem te hebben. Bij bijna de helft praktijken heeft in de afgelopen vijf jaar al één of meerdere keren een patiëntenstop plaatsgevonden, meer dan de helft verwacht dat dit ook de komende vijf jaar zal moeten gebeuren.

Werkdruk stellingen

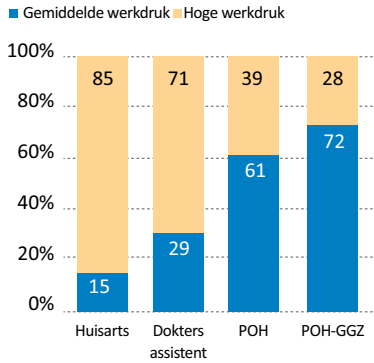

Bij ziekte van een collega is er meteen een groot probleem
 De noodzakelijke werkzaamheden komen niet af in de reguliere werktijd
 De complexiteit van de zorgvragen is voor onze praktijk te groot
 De werklast binen de praktijk is te zwaar

Patiëntenstops

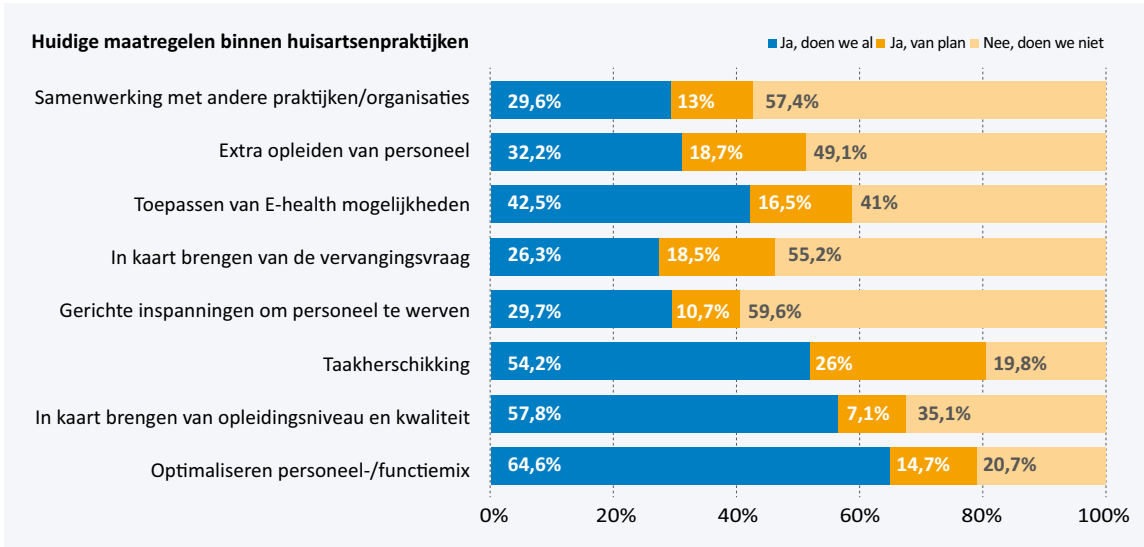
Werkdruk naar functie

Bron: praktijkenquête

Oplossingsrichtingen

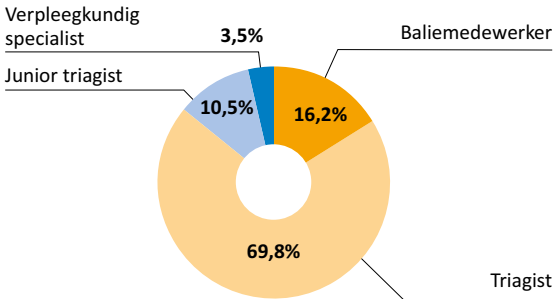
Een groot deel van de huisartsenpraktijken neemt al maatregelen om aan de toekomstige vraag te kunnen blijven voldoen. Vooral op het optimaliseren van de personeels-/functie mix wordt ingezet, maar ook op het in kaart brengen van het personeelsbestand. Er zijn ook veel maatregelen die nog door minder dan de helft van de praktijken worden genomen.

Huisartsenposten in beeld

- Uit de enquête onder de huisartsenpost in Rotterdam Rijnmond blijkt dat er 46,4 FTE aan triagisten werkzaam is. Dit is bijna driekwart van de totale capaciteit die werkzaam is binnen de huisartsenpost.
- In het afgelopen jaar stonden functies open voor doktersassistent, triagist, junior-triagist, verpleegkundig specialist en physician assistant.
- Met uitzondering van de functie van junior-triagist waren deze lastig te vervullen.
- Gemiddeld doet men in de huisartsenpost in Rotterdam Rijnmond 255.994 declarabele verrichtingen per jaar. De verwachting is dat het totale aantal patiënten in de toekomst enigszins zal toenemen.
- Genoemde redenen voor capaciteitsproblemen die in de huisartsenpost van Rotterdam Rijnmond sterk spelen zijn dat mensen met een niet acute zorgvraag naar de huisartsenpost komen, zelfverwijzers, gevallen waarin patiënten niet verder in de zorgketen worden geleid, en dat er een tekort is aan waarnemers om diensten over te nemen. Maar ook een algemene verschuiving van zorg naar de huisartsenpost.

Verdeling capaciteit binnen huisartsenpost

Conclusie

Met deze factsheet is de huidige omvang en samenstelling van de huisartsenzorg in Rotterdam Rijnmond in kaart gebracht en zijn diverse ontwikkelingen weergegeven.

Opvallend voor de regio Rotterdam Rijnmond is dat:

- Er relatief veel solo praktijken zijn in Rotterdam Rijnmond;
- De patiënten populatie verandert naar meer chronisch zieken en meer 65+, wat een veranderende zorgvraag tot gevolg heeft;
- Het aanbod aan stageplaatsen voor doktersassistenten voldoende lijkt om aan de vraag vanuit de opleidingen te voldoen. Toch ervaren de opleidingen een tekort;
- Praktijken aangeven vooral tekorten aan huisartsen en doktersassistenten te verwachten; de prognoses geven echter aan dat er ook een groot tekort aan POH's gaat ontstaan.
- De ervaren werkdruk met name bij huisartsen en doktersassistenten hoog is;
- Het voorzieningenniveau onder druk staat; 70% van de praktijken verwacht in de komende 5 jaar tijdelijk geen patiënten meer aan te nemen, dit lijkt in contrast met een potentieel overschot aan capaciteit van huisartsen in de regio;
- Er door de praktijken gewerkt wordt aan verschillende oplossingen om aan de toekomstige vraag naar personeel te kunnen voldoen. Het in kaart brengen van de vervangingsvraag en gerichte inspanningen om personeel te werven lijken minder aandacht te krijgen.

Gericht beleid lijkt nodig om huisartsen en de ondersteunende professionals te binden aan de regio om zo aan de toekomstige benodigde capaciteit te kunnen blijven voldoen. Tekorten aan waarnemers kan extra druk leggen op de huisartsenpost. Daarom is het belangrijk beleid in samenhang te ontwikkelen.

De uitdagingen geven voldoende aanleiding om met elkaar in gesprek te gaan over welke maatregelen nodig zijn om de huisartsenzorg in Rotterdam Rijnmond toekomstbestendig te maken. Wat in ieder geval van belang is, is te werken aan strategische personeelsplanning, opleidingsbeleid en alternatieve manieren van organiseren om meer balans aan te brengen in vraag en aanbod van ondersteunend personeel. Dat kan op regionaal, lokaal en organisatieniveau.

Veel succes daarbij. Uw regionale werkgeversorganisatie, ROS en SSFH kunnen u verder helpen.
M.vandenuvel@transvorm.nl, r.overdiep@rosrobuust.nl, Info@ssfhn.nl.

AAN DE SLAG!

In opdracht van

Stichting Sociaal Fonds
Huisartsenzorg

Uitgevoerd door

Dit project is (mede) mogelijk gemaakt door de zorgverzekeraars CZ en VGZ namens alle zorgverzekeraars.